DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen)

den 26 november 2009 *

I mål C-363/08,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 234 EG, framställd av Verwaltungsgerichtshof (Österrike) genom beslut av den 25 juni 2008, som inkom till domstolen den 7 augusti 2008, i målet

Romana Slanina

mot

Unabhängiger Finanzsenat, Außenstelle Wien,

meddelar

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

sammansatt av ordföranden på fjärde avdelningen J.-C. Bonichot, tillförordnad ordförande på andra avdelningen, samt domarna C. Toader, C.W.A. Timmermans, K. Schiemann (referent) och P. Kūris,

* Rättegångsspråk: tyska.

generaladvokat: M. Poiares Maduro,
justitiesekreterare: handläggaren B. Fülöp,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 2 juli 2009,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— Romana Slanina, genom M. Tröthandl, Rechtsanwalt,

— Unabhängiger Finanzsenat, Außenstelle Wien, genom W. Pavlik, i egenskap av ombud,

— Österrikes regering, genom C. Pesendorfer och M. Winkler, båda i egenskap av ombud,

— Greklands regering, genom S. Vodina och O. Patsopoulou, båda i egenskap av ombud,

— Polens regering, genom M. Dowgielewicz, i egenskap av ombud,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom V. Kreuschitz, i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, i dess ändrade och uppdaterade lydelse enligt rådets förordning (EG) nr 118/97 av den 2 december 1996 (EUT L 28, 1997, s. 1) (nedan kallad förordning nr 1408/71).

2 Begäran har framställts i ett mål mellan den österrikiska medborgaren Romana Slanina och Unabhängiger Finanzsenat, Außenstelle Wien. Romana Slanina är frånskild och har flyttat sitt hemvist till Grekland. Målet rör återkrav av barnbidrag och skattelättnader (Kinderabsetzbetrag) som Romana Slanina har erhållit i Österrike för sin dotter.

Tillämpliga bestämmelser

Gemenskapslagstiftningen

3 I artikel 1 f i i förordning nr 1408/71 ges uttrycket familjemedlem följande definition:

”den som definieras eller erkänns som familjemedlem eller som betecknas som medlem av hushållet i den lagstiftning enligt vilken förmåner utges... Om denna lagstiftning betraktar som familjemedlem eller medlem av hushållet endast den som är samboende med den anställde eller egenföretagaren, skall detta villkor anses vara uppfyllt om personen för sin försörjning huvudsakligen är ekonomiskt beroende av den anställde eller egenföretagaren. …”

4 Förordning nr 1408/71 gäller enligt dess artikel 2.1

”… anställda och egenföretagare, som omfattas eller har omfattats av lagstiftningen i en eller flera medlemsstater och som är medborgare i en medlemsstat … samt deras familjemedlemmar och efterlevande”.

5 Artikel 13 i förordning nr 1408/71 har följande lydelse:

”1. Om något annat inte följer av artikel 14 c skall personer för vilka denna förordning gäller omfattas av lagstiftningen i endast en medlemsstat. Denna lagstiftning skall bestämmas enligt bestämmelserna i denna avdelning.

2. Om något annat inte följer av artikel 14–17 gäller följande:

a) Den som är anställd för arbete inom en medlemsstats territorium skall omfattas av denna medlemsstats lagstiftning, även om han är bosatt inom en annan medlemsstats territorium…

…”

6 Artikel 73 i förordning nr 1408/71, vilken har rubriken ”Anställda eller egenföretagare vars familjemedlemmar är bosatta i en annan medlemsstat än den behöriga staten”, har följande lydelse:

”En anställd eller egenföretagare, som omfattas av lagstiftningen i en medlemsstat, skall för sina familjemedlemmar som är bosatta i en annan medlemsstat ha rätt till de familjeförmåner som utges enligt lagstiftningen i den förra staten som om de vore bosatta i den staten, om något annat inte följer av bilaga VI.”

7 Artikel 76 i förordning nr 1408/71 har rubriken ”Prioritetsregler då rätt till familjeförmåner samtidigt föreligger enligt lagstiftningen i den behöriga staten och enligt lagstiftningen i den medlemsstat där familjemedlemmarna är bosatta”. I artikel 76.1 föreskrivs följande:

”Om familjeförmåner för samma tid och för samma familjemedlem på grund av förvärvsverksamhet utges enligt lagstiftningen i den medlemsstat inom vars territorium familjemedlemmarna är bosatta, skall rätten till familjeförmåner som utges enligt lagstiftningen i en annan medlemsstat, i förekommande fall med tillämpning av artikel 73 eller 74, innehållas till det belopp som utbetalas enligt lagstiftningen i den förstnämnda medlemsstaten.”

8 De ändringar av förordning nr 1408/71 som har gjorts under den period som målet i den nationella domstolen avser saknar betydelse för målets utgång.

Den nationella lagstiftningen

9 Enligt 2 § första stycket i 1967 års lag om kompensation för familjeomkostnader genom bidrag (Familienlastenausgleichsgesetz, nedan kallad FLAG) har personer som är bosatta eller stadigvarande vistas i Österrike rätt till barnbidrag.

10 I 2 § andra stycket FLAG föreskrivs att rätten till barnbidrag tillkommer den person till vars hushåll barnet hör. En person, till vars hushåll barnet inte hör, men som ändå står för de huvudsakliga kostnaderna för barnets underhåll, har rätt till barnbidrag om det inte finns någon annan person som har rätt till det med stöd av första meningen.

11 I 2 § åttonde stycket FLAG anges att personer som är bosatta både i Österrike och i utlandet endast har rätt till barnbidrag om de har sina huvudsakliga intressen i Österrike och om deras barn stadigvarande vistas i landet. Enligt denna bestämmelse har en person sina huvudsakliga intressen i den stat till vilken hans eller hennes personliga och ekonomiska anknytning är starkast.

12 26 § första stycket FLAG har följande lydelse:

”Den som felaktigt har uppburit barnbidrag ska betala tillbaka motsvarande belopp ….”

Tvisten vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

13 Av beslutet om hänskjutande framgår att Romana Slanina har en dotter, Nina, som föddes år 1991. När barnbidraget började utbetalas till Romana Slanina uppfyllde hon kraven för att ha rätt till detta bidrag.

14 Sedan sommaren 1997 är Romana Slanina bosatt i Grekland där Nina går i skolan sedan hösten samma år. Ninas fader, Romana Slaninas före detta make, som är österrikisk medborgare är bosatt i Österrike där han även är yrkesverksam. Romana Slanina har ensam vårdnad om sin dotter. Barnets fader är skyldig att betala underhållsbidrag till barnet, vilket han dock inte gör.

15 Under perioden den 1 januari 1998–31 oktober 2003 erhöll Romana Slanina barnbidrag och skattelättnader i Österrike för sin dotter Nina med ett sammanlagt belopp på 10 884,95 euro, det vill säga 7 824,79 euro i barnbidrag och 3 060,16 euro i skattelättnader. Dessa belopp återkrävdes av henne genom beslut av den 22 oktober 2003, som fattades av Finanzamt (den lokala skattemyndigheten) i Mödling (Österrike). Motiveringen till återkravet var att hon sedan år 1997 stadigvarande vistades i Grekland tillsammans med dottern. Finanzamt ansåg nämligen att ett av villkoren för beviljande av barnbidraget enligt 2 § åttonde stycket FLAG, närmare bestämt kravet på att mottagaren ska ha sina huvudsakliga intressen i Österrike och att barnet ska vistas stadigvarande där, inte var uppfyllt.

16 Före år 2001 utövade Romana Slanina inte någon yrkesverksamhet och hon var inte heller anmäld som arbetssökande i Grekland. Hon försörjde sig med hjälp av sina släktingar och genom besparingar. Sedan år 2001 har hon varje år mellan maj och början av oktober ett säsongsarbete som turistguide hos ett grekiskt företag.

17 På begäran av Romana Slanina omprövade Finanzamt i Mödling sitt beslut av den 22 oktober 2003 och meddelade, i preliminärt beslut av den 9 december 2004, att det inte fanns skäl att ändra det tidigare beslutet. Hennes överklagande till Unabhängiger Finanzsenat, Außenstelle Wien, avslogs därefter genom beslut av den 30 juni 2005. Romana Slanina överklagade således till den hänskjutande domstolen. Hon gjorde därvid huvudsakligen gällande att hon förvisso inte hade rätt till barnbidrag enligt den österrikiska lagstiftningen, men att förordning nr 1408/71 var tillämplig. Eftersom Ninas fader, Romana Slaninas före detta make, bodde och arbetade i Österrike hade Romana Slanina rätt till barnbidrag med stöd av artikel 73 i förordningen trots att hon var bosatt i Grekland.

18 Verwaltungsgerichtshof beslutade mot denna bakgrund att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:

”1) Innebär … förordning nr 1408/71 … att en icke yrkesverksam frånskild kvinna, vars före detta make är bosatt och arbetar som anställd i Österrike, behåller sin rätt till

barnbidrag (för ett barn) gentemot Österrike, om hon bosätter sig i en annan medlemsstat och förlägger sina huvudsakliga intressen dit och fortsättningsvis inte heller är yrkesverksam i den staten?

2) Är det för svaret på den första frågan av betydelse att Österrike – där den frånskilde mannen har stannat kvar, har sitt enda hemvist och är yrkesverksam – under vissa förutsättningar tillerkänner honom en rätt till barnbidrag (för barnet) om hans före detta maka inte längre har någon sådan rätt?

3) Innebär förordning nr 1408/71 att en frånskild kvinna har rätt till barnbidrag (för barnet) från Österrike, där hennes före detta make, barnets fader, är bosatt och yrkesverksam, om de förhållanden som anges i den första frågan ändras på så sätt att makan blir yrkesverksam i den nya medlemsstaten?"

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första och den andra frågan

19 Den nationella domstolen har ställt de två första tolkningsfrågorna, vilka ska prövas gemensamt, för att få klarhet i huruvida artikel 73 i förordning nr 1408/71 ska tolkas så att en frånskild person, till vilken barnbidrag utbetalades av behörig instans i den medlemsstat där personen var bosatt och där vederbörandes före detta make fortsättningsvis är bosatt och arbetar, behåller rätten till detta bidrag trots att personen lämnar nämnda medlemsstat och bosätter sig tillsammans med sitt barn i en annan

medlemsstat utan att arbeta där, och trots att den före detta maken, barnets fader, skulle kunna få nämnda bidrag i den stat där han är bosatt.

20 Det framgår av handlingarna i målet att Romana Slanina är före detta maka till en anställd arbetstagare som enligt artikel 13.1 och 13.2 i förordning nr 1408/71, under den period som är aktuell i målet vid den nationella domstolen, omfattades av lagstiftningen i Republiken Österrike, det vill säga den medlemsstat där han var yrkesverksam.

21 Enligt artikel 73 i förordning nr 1408/71 ska en anställd eller egenföretagare, som omfattas av lagstiftningen i en medlemsstat, för sina familjemedlemmar som är bosatta i en annan medlemsstat ha rätt till de familjeförmåner som utges enligt lagstiftningen i den förra staten som om de vore bosatta i den staten.

22 Syftet med nämnda artikel 73 är att garantera att, när en arbetande person som omfattas av lagstiftningen i en medlemsstat har familjemedlemmar som är bosatta i en annan medlemsstat, dessa familjemedlemmar beviljas de familjeförmåner som föreskrivs i den förstnämnda statens lagstiftning (se dom av den 10 oktober 1996 i de förenade målen C-245/94 och C-312/94, Hoever och Zachow, REG 1996, s. I-4895, punkt 32, och av den 5 februari 2002 i mål C-255/99, Humer, REG 2002, s. I-1205, punkt 39).

23 Även om den nationella domstolen inte har ställt någon tolkningsfråga i detta avseende, ska det likväl påpekas att en förutsättning för att det skulle föreligga en rätt till barnbidrag för barnet med stöd av artikel 73 i förordning nr 1408/71, att utbetalas antingen till Romana Slanina eller till hennes före detta make, var att barnet ingick i den personkrets som omfattas av tillämpningsområdet för förordning nr 1408/71. Denna personkrets definieras i artikel 2 i förordningen. Det anges sålunda i artikel 2.1 i nämnda förordning att den bland annat gäller ”anställda och egenföretagare, som omfattas eller har omfattats av lagstiftningen i en eller flera medlemsstater och som är medborgare i en medlemsstat … samt deras familjemedlemmar …”.

24 Enligt artikel 1 f i i förordning nr 1408/71 avses med begreppet familjemedlem ”den som definieras eller erkänns som familjemedlem eller som betecknas som medlem av hushållet i den lagstiftning enligt vilken förmåner utges... Om denna lagstiftning betraktar som familjemedlem eller medlem av hushållet endast den som är samboende med den anställde eller egenföretagaren, skall detta villkor anses vara uppfyllt om personen för sin försörjning huvudsakligen är ekonomiskt beroende av den anställde eller egenföretagaren. …”

25 Inledningsvis hänvisas således i denna bestämmelse uttryckligen till nationell lagstiftning genom föreskriften att ”familjemedlem” är ”den som definieras eller erkänns som familjemedlem eller som betecknas som medlem av hushållet i den lagstiftning enligt vilken förmåner utges …”. I målet vid den nationella domstolen utgörs denna lagstiftning av bestämmelserna i FLAG.

26 Därefter klargörs i artikel 1 f i i förordning nr 1408/71 att ”[o]m denna [nationella] lagstiftning betraktar som familjemedlem eller medlem av hushållet endast den som är samboende med den anställde eller egenföretagaren, skall detta villkor anses vara uppfyllt om personen för sin försörjning huvudsakligen är ekonomiskt beroende av den anställde eller egenföretagaren. …”

27 Det ankommer följaktligen på den nationella domstolen att pröva huruvida det villkor som föreskrivs i artikel 1 f i i förordning nr 1408/71 är uppfyllt i förevarande fall, det vill säga huruvida barnet, trots att hon inte hade bott med sin fader under den aktuella tidsperioden, kunde anses som faderns ”familjemedlem” i den mening som avses i den nationella lagstiftningen och vid tillämpningen av denna. Om så inte är fallet ankommer det på den nationella domstolen att pröva huruvida hon kunde anses vara ”huvudsakligen ekonomiskt beroende” av sin fader.

28 Det framgår av handlingarna i målet att Romana Slaninas före detta make är skyldig att betala underhållsbidrag till sin dotter Nina. Det faktum att han inte har betalat detta bidrag saknar betydelse för frågan huruvida barnet är en medlem av hans familj.

29 För det fall den nationella domstolen på grundval av sina konstateranden skulle dra den slutsatsen att förevarande situation omfattas av tillämpningsområdet för förordning nr 1408/71, uppkommer frågan huruvida en person som befinner sig i Romana Slaninas situation med framgång kan åberopa artikel 73 i nämnda förordning. Den nationella domstolen vill dessutom få klarhet i huruvida den omständigheten att den före detta maken har stannat kvar i Österrike, där han arbetar och där han enligt den nationella lagstiftningen skulle ha rätt till de aktuella förmånerna, kan påverka rätten att behålla nämnda förmåner vad gäller en person som befinner sig i Romana Slaninas situation.

30 Det ska i detta avseende understrykas att den omständigheten att Romana Slanina och hennes före detta man är skilda saknar betydelse. Domstolen har nämligen redan slagit fast att även om det är riktigt att förordning nr 1408/71 inte uttryckligen avser familjesituationer efter en äktenskapsskillnad, finns det inget som motiverar att sådana situationer utesluts från tillämpningsområdet för nämnda förordning. Det är nämligen vanligt efter en äktenskapsskillnad att en av föräldrarna får vårdnaden om barnen och att barnen sedan bor hos denna förälder. Av olika skäl kan det emellertid vara så – vilket i detta fall har skett till följd av en skilsmässa – att den vårdnadshavande föräldern lämnar sin ursprungsmedlemsstat och bosätter sig i en annan medlemsstat för att, såsom var fallet i det ovannämnda målet Humer, arbeta där, eller såsom i det här aktuella målet vid den nationella domstolen, arbeta som anställd först några år efter flytten till den andra medlemsstaten. I sådana fall flyttas även det underåriga barnets hemvist till denna andra medlemsstat (se domen i det ovannämnda målet Humer, punkterna 42 och 43).

31 Familjeförmåner kan på grund av sin konstruktion inte anses komma i fråga för en person oberoende av dennes familjesituation. Det saknar följaktligen betydelse att det är Romana Slanina, och inte den arbetande personen själv, det vill säga hennes före detta make, som beviljas familjeförmånerna (se domen i det ovannämnda målet Humer, punkt 50).

32 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den första och den andra frågan bevaras enligt följande. Artikel 73 i förordning nr 1408/71 ska tolkas så, att en frånskild person, till vilken barnbidrag utbetalades av behörig instans i den medlemsstat där personen var bosatt och där vederbörandes före detta make fortsättningsvis är bosatt och arbetar, behåller rätten till detta bidrag för sitt barn, förutsatt att barnet erkänns som medlem i den före detta makens familj i den mening som avses i artikel 1 f i i förordningen. Detta gäller trots att personen lämnar nämnda medlemsstat och bosätter sig tillsammans med sitt barn i en annan medlemsstat utan att arbeta där, och trots att den före detta maken skulle kunna få nämnda bidrag i den medlemsstat där han är bosatt.

Den tredje frågan

33 Den nationella domstolen har ställt den tredje frågan för att få klarhet i huruvida den omständigheten att Romana Slanina blivit yrkesverksam i Grekland påverkar hennes rätt till barnbidrag i Österrike.

34 Denna fråga ska besvaras jakande om det fastställs att nämnda yrkesverksamhet verkligen medförde en rätt i Grekland till ett barnbidrag motsvarande det som uppbars i Österrike.

35 Det framgår av den grekiska regeringens och av kommissionens yttranden att det enligt den grekiska lagstiftningen endast är vissa anställda som har rätt till barnbidrag. Rätten till barnbidrag är således alltid förknippad med ett anställningsförhållande och det räcker inte att endast vara bosatt i Grekland. Det ankommer på den nationella

domstolen att avgöra huruvida den omständigheten att Romana Slanina var yrkesverksam i Republiken Grekland medförde att hon hade rätt till barnbidrag i denna medlemsstat.

36 Om så är fallet ska bestämmelserna om förbud att kumulera förmåner i artikel 76 i förordning nr 1408/71 tillämpas. Denna bestämmelse avser att lösa problemet med samtidiga rättigheter till familjeförmåner, dels enligt artikel 73 i samma förordning, dels enligt den nationella lagstiftningen i familjemedlemmarnas bosättningsstat som ger rätt till familjeförmåner på grund av förvärvsarbete (se dom av den 7 juni 2005 i mål C-543/03, Dodl och Oberhollenzer, REG 2005, s. I-5049, punkt 53).

37 Enligt artikel 76 i förordning nr 1408/71 skulle skyldigheten att utbetala familjeförmåner i så fall i första hand åligga Republiken Grekland, eftersom det var den medlemsstat där Nina och hennes moder var bosatta. Rätten till österrikiska familjeförmåner med stöd av artikel 73 i förordningen skulle ha innehållits till det belopp som utbetalades enligt den grekiska lagstiftningen.

38 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den tredje frågan besvaras enligt följande. När en person, som befinner sig i en sådan situation som klaganden i målet vid den nationella domstolen, i sin bosättningsstat utövar yrkesverksamhet som grundar en verklig rätt till barnbidrag medför detta, med tillämpning av artikel 76 i förordning nr 1408/71, att rätten till barnbidrag enligt lagstiftningen i den medlemsstat där vederbörandes före detta make är yrkesverksam ska innehållas till det belopp som utbetalas enligt lagstiftningen i den medlemsstat där den förstnämnda personen är bosatt.

Rättegångskostnader

39 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (andra avdelningen) följande:

1) Artikel 73 i rådets förordning (EEG) nr 1408/71 av den 14 juni 1971 om tillämpningen av systemen för social trygghet när anställda, egenföretagare eller deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen, i dess ändrade och uppdaterade lydelse enligt rådets förordning (EG) nr 118/97 av den 2 december 1996, ska tolkas så, att en frånskild person, till vilken barnbidrag utbetalades av behörig instans i den medlemsstat där personen var bosatt och där vederbörandes före detta make fortsättningsvis är bosatt och arbetar, behåller rätten till detta bidrag för sitt barn förutsatt att barnet erkänns som medlem i den före detta makens familj i den mening som avses i artikel 1 f i i förordningen. Detta gäller trots att personen lämnar nämnda medlemsstat och bosätter sig tillsammans med sitt barn i en annan medlemsstat utan att arbeta där, och trots att den före detta maken skulle kunna få nämnda bidrag i den medlemsstat där han är bosatt.

2) När en person, som befinner sig i en sådan situation som klaganden i målet vid den nationella domstolen, i sin bosättningsstat utövar yrkesverksamhet som grundar en verklig rätt till barnbidrag medför detta, med tillämpning av artikel 76 i förordning nr 1408/71, i dess ändrade och uppdaterade lydelse

enligt förordning nr 118/97, att rätten till barnbidrag enligt lagstiftningen i den medlemsstat där vederbörandes före detta make är yrkesverksam ska innehållas till det belopp som utbetalas enligt lagstiftningen i den medlemsstat där den förstnämnda personen är bosatt.

Underskrifter